

BIBEL

Svenska Bibelsällskapets tidning 3/2010

Bibelsällskapet på besök i Kongo-Brazzaville Sid 6-7

Konstnären Catrine Näsmark
har skapat en adventskalender
med bibelbilder.

Sid **4**

Nu finns äntligen hela Nya
testamentet översatt till
dhimba.

Sid **8**

Var i Bibelns texter kan man
läsa om afrikaner? Följ vår
vägledning.

Sid **10**

Ny självkänsla till HIV/Aids-
drabbade genom Bibelsäll-
skapens arbete.

Sid **15**

Byte av namn

Bibelsällskapets tidning byter med detta nummer namn till BIBEL. Observera att namnet skrivs i obestämd form. Namnändringen hänger samman med byte av logotyp tidigare i år. Avsikten är bland annat att lyfta fram Bibeln som värdebärande begrepp, symbol och text än tydligare.

Bibel har i dagligt tal kommit att betyda både "ledstjärna" och "samlad information". Det kan handla om allt från vardagsfilosofi till en VM-bibel. Eftersom Bibelsällskapet värnar originalet, är BIBEL ett varumärke värt att framhålla. I tidningen BIBEL finns saklig information om den ledstjärna vi kallar Bibeln och det arbete som bedrivs av de förenade bibelsällskapen. BIBEL:s första nummer är specialkomponerat inför Bok & Biblioteksmässan, vars tema är Afrika och afrikansk litteratur. *Krister Andersson, Ansvarig utgivare*



The Book

Varför sitta och bläddra i en 10 år gammal tidning när man kan bläddra i en 2000 år gammal bok? The Book är Bibeln i magasinformat och är utformad för att locka även den mest ovane bibelläsare in i texten. Under sommaren tog vi i Bibelsällskapet fasta på

det och delade ut The Book till tandläkare och frisörer i Uppsala. Responsen var mycket positiv och de flesta tog emot böckerna och la dem i sina väntrum. Vi har fler exemplar av The Book att distribuera. Vill ni göra något liknande på er ort?

Hör av er till olof.brandt@bibeln.se



Många nedladdningar av Testament

Testament är ett nytt dataspel där man spelar sig igenom Gamla testamentets berättelser. I rollen som ängel får du möta kända personer från Bibeln och får möjlighet att hjälpa dem. Din karaktär kan du utveckla på två sätt, antingen genom att bli bra på att slåss med tillhyggen/vapen eller genom att använda Guds kraft. Allt eftersom du klarar av fler uppdrag utvecklas din karaktär och blir bättre och starkare. Men så blir även dina motståndare!

Spelet, som är uppdelat i sex kapitel, finns att ladda ner gratis på Bibelsällskapets webbplats. Det går även att beställa på dvd från Bibelbutiken.se tillsammans med en ledarhandledning. Det går utmärkt att använda spelet som en del av bibelundervisningen i en konfirmandgrupp eller ungdomsgrupp.

Under sommaren har över 1200 personer laddat ner spelet.

Mer information finns på testament-game.bibelsallskapet.se.

Omslagsbild: Generalsekreterare Landry Enzonga Mangoyo, Brazzaville

Foto: Krister Andersson

Guds ords kraft

När Evangeliska kyrkan i Kongo-Brazzaville firade en stor högtid i mitten av augusti var temat La puissance de la parole de Dieu (Hebr. 4:12), Guds ords kraft. Det var församlingen på missionsstationen Musana i södra delen av landet som firade 100 år efter de första svenska missionärernas ankomst. Under det fyra dagar långa firandet stod Bibeln, Mambu ma Nzambi, Guds ord, i centrum. Åhörarna kom i tiotusental. Jag hade förmånen att predika på stormötet på söndagen med drygt 81 000 deltagare och den stora mötesdalen och dess sluttningar var överfylld av lovsjungande - gungande gudstjänstfirare.

Att Bibeln som Guds ord har en central ställning bland många afrikanska folk och stammar är ingen självklarhet. Men det är en verklighet. Missionens och missionärernas tidigare insatser kan diskuteras och kritiseras på olika grunder. Men faktum kvarstår att femtio år efter kyrkornas självständighet från den västerländska missionen lever Bibeln och dess budskap om befrielse, människovärde och framtidshopp med obruten kraft. Det är en explosionsartad tillväxt av nya medlemmar och ungdomar i tusental bestämmer sig varje vecka för att följa kyrkans undervisning fram till dop och medlemskap.

Det är nästan förvirrande att utifrån svensk kyrklig mediankontext notera Bibelns unika ställning i afrikanskt gudstjänst- och fromhetsliv. Där är det självklart att Bibeln är Guds ord, här ifrågasätts sådant anspråk. Där förkunnas Guds ords kraft att påverka människors liv, hälsa och framtid, här dissekeras Ordet till små beståndsdelar att anammas intellektuellt.

Bibelns texter måste ständigt tolkas och översättas. Under min predikan i Musana växlade jag mellan franska och kikongo och tolkades samtidigt till två andra afrikanska språk, lingala och munukutuba. Det var lite obekvämt och osäkert om tolkarna hade den rätta känslan för valörer och nyanser. Den osäkerheten har förkunnare och översättare fått leva med i alla tider. Men erfarenheten visar att när Anden gör Ordet levande så klarnar det mesta. Så är det i Guds rike: När man märker kraften i Guds ord till frälsning, helande och hopp, blir det omistligt.

Krister Andersson
Generalsekreterare

”Missionens och missionärernas tidigare insatser kan diskuteras och kritiseras på olika grunder. Men faktum kvarstår att femtio år efter kyrkornas självständighet från den västerländska missionen, lever Bibeln och dess budskap om befrielse, människovärde och framtidshopp med obruten kraft.



BIBEL
SÄLLSKAPET

Tidningen Bibel ges ut av Svenska Bibelsällskapet, Box 1235, 751 42 Uppsala

Ansvarig utgivare
Krister Andersson

Redaktör
Katrin Laine

Grafisk form
Katrin Laine

Tryck
Lenanders Grafiska, Kalmar

Om Svenska Bibelsällskapet
Bibelsällskapet arbetar för att Bibeln ska översättas, spridas och användas. Vi är en del av världens största bibelrörelse UBS, United Bible Societies. Vi arbetar tillsammans med 146 andra Bibelsällskap för att göra världens mest lästa bok ännu mer känd och spridd.

Besöksadress
Bangårdsgatan 4A
Telefon: 018-18 63 30
Fax: 018-18 63 31
E-post: info@bibeln.se
Internet: www.bibeln.se
www.bibelsallskapet.se
www.bibelbutiken.se
Postgiro: 900626-3
Bankgiro: 900-62 63
Org nr 802000-3292

BIBELMÅLAREN

Kvinnlig konstnär skapar unik
adventskalender med originalmålningar

Text: Torbjörn Stolpe
Foto: Olof Brandt



Man kan säga att konstnären Catrine Näsmark är i ropet. Hon har inte fyllt 40 år ännu men har redan målat av både kungen och drottningen. Spännande akrylmålningar som idag hänger bredvid varandra på Stockholms slott.

- Akrylfärgerna torkar mycket snabbare och ger mig större frihet i skapandet, säger Catrine. Färgerna är kraftfulla och hon kompletterar gärna med tygbitar eller sjökort för att skapa rätt upplevelse.



Catrine kommer från en stabil miljö i Djursholm och har burit mycket trygghet och självkänsla med sig i livet. Efter några år på konstkolor gick hon fem år på scenografiskola i Köpenhamn.

Inte minst det senare gör kanske att Catrine gärna kombinerar sina porträtt med texter för att arbeta fram en helhet. Hon är idag gift med Bjarne och har ett par tvillingpojkar som kräver sin man och kvinna. De bor på en husbåt på Pampas marina i Stockholm.

För den som följt Catrine är det kanske lite överraskande att hon nu håller på att färdigställa en serie porträtt eller situationer ur Bibeln. Utifrån tio Guds bud målar hon 24 tavlor från Gamla och Nya testamentet i Bibeln. I varje bild ligger många tankar och detaljer som är Catrines egna subjektiva tilllägg till porträtten. De 24 tavlor kommer att utgöra bilderna bakom luckorna i en alldeles unik adventskalender som Bibelsällskapet presenterar på sin hemsida från första söndagen i Advent.

Till varje målning hör den bibelvers som är utgångspunkt för tavlan. Dessutom får vi ta del av Catrines egna kommentarer till bilden. Catrines goda vän och samarbetspartner Carin Dernulf, som är pastor i Centrumkyrkan i Sundbyberg, kommer också att skriva en kort andakt till varje bild.

Hur kommer det sig då att denna motorcykelälskande, kreativa innetjej arbetar med bilder ur Bibeln?

- Livet är ju så där. Pusselbitarna läggs, säger hon enkelt.

En person som har mycket stor roll i hennes liv är hennes far. Han älskade bland annat att segla. Därför lägger hon gärna in en del av ett sjökort i många målningar.

- Pappa var nog ateist hela livet, och det påverkade förstås mig, säger hon.

Hennes far dog dock för två år sedan.

- Men bland det sista han sa i livet var "det där med Gud... det finns nog något mer ändå".

- Det påverkade mig mycket, säger hon.

Sedan deltog Catrine i en Alpha-kurs i Centrumkyrkan, där hon fick vädra sina tankar fritt. Det är en kurs som erbjuds av många kyrkor där man talar om tron och livet.

- Det var jätteviktigt för mig, säger hon.

Det var på hennes sista stora vernissage "Länge leve konungen" på Ulfunda slott för några år sedan, som idén kläcktes till denna utställning, som också blir en adventskalender. Efter att egentligen varit helt utarbetad fick hon plötsligt ny energi.

- När jag började måla personer och händelser ur Bibeln hände något med mig. Jag upplevde faktiskt ett nytt lugn. Det handlade om att få vara i skapandet.

- Det här projektet ger mig så mycket glädje, säger Catrine Näsmark.

För att följa den unika adventskalendern behöver du bara gå in på bibelsallskapet.se och klicka vidare. En unik adventsupplevelse utlovas, som finns tillgänglig från första söndagen i Advent.

LÄRA AV SINA MISSTAG

Bibelsällskapet i Kongo-Brazzaville vill nå längre

Text och foto: **Krister Andersson**

I kvarteret kring det stora sjukhuset i Brazzaville ligger Bibelsällskapets kontorsbyggnad Alliance Bibliques i två våningar, med en liten bibelbutik strax intill. Luften dallrar av värme, över hustaken drar helikoptrar och Mig-plan tjutande fram på låg höjd. Det märks att förberedelserna för Kongo-republikens 50 årsfirande den 15 augusti är i full gång.

Iett av rummen på övervåningen tar Bibelsällskapets generalsekreterare Landry Enzonga Mangoyo emot. På skrivbordet lägger han två mobiltelefoner och en stor nyckelknippa. Sekreteraren stänger diskret dörren och vi är ensamma. AC:n fungerar inte eftersom Brazzaville just nu fick ett av sina ständiga elavbrott. - Vi har heller inget vatten i kranarna idag säger Landry, men det hör också till vardagen här.

Under någon timme samtalar vi engagerat om Bibeln i Kongo, det lilla landet vid ekvatorn med cirka 4 miljoner invånare och drygt 50 språk. Hur klarar man att tillgodose alla förväntningar på översättningar och distribution? Hur prioriterar man? Hur ser tillgången på biblar ut? Hur sker finansieringen?

Före 1905 fanns ingen översättning till lokala språk, då kom den första översättningen av hela Bibeln på kikongo, genomförd av den svenske missionären Karl-Edvard Laman i dåvarande Belgiska Kongo, söder om Kongo-floden. Några katolska missionärer hade gjort översättningar av enstaka evangelier till

några av kiteke-dialekterna. Strax efter andra världskriget blev hela Bibeln översatt till lingala av amerikanska missionärer, medan de svenska fortsatte med lokala språk som kitsangi, kibembe och kiteke-lali.

De två dominerande kyrkorna i landet är Katolska kyrkan, med rötter i fransk mission och Evangeliska kyrkan, som grundats av Svenska Missionsförbundet/Missionskyrkan med sammanlagt drygt en halv miljon medlemmar. Vid sidan av dem finns Frälsningsarmén och några mindre lokala kyrkor. Många av de lokala översättningarna har skett genom de stora kyrkosamfundens försorg.

- Men kyrkorna gör inte mycket för att stötta Bibelsällskapet ekonomiskt, berättar generalsekreteraren. Hitintills är det bara Evangeliska kyrkan som ger större bidrag i samband med Bibelns dag. Från den katolska kyrkan och från Frälsningsarmén har vi ännu inte fått något ekonomiskt stöd.

- Men nu har vi två översättningsprojekt på gång, berättar Laundry Enzonga Mangoyo, som båda får stöd av den katolska och den

evangeliska kyrkan. Det är kibembe i söder och mbochi i norr. År 2007 blev Katolska kyrkans översättning av kilari klar, en dialekt som talas i området utefter Kongo-floden, söder om huvudstaden Brazzaville. De första fyra tusen exemplaren är redan slut och vårt lager är tomt.

- Vi gjorde ett misstag för några år sedan avslöjar den ganska nytillträdde generalsekreteraren. Det var när vi tillsammans med översättningsorganisationen Wycliffe/SIL översatte det stora handelsspråket i söder, munukutuba, ett slags lingua franca, utan att de stora kyrkornas medverkan. Det har visat sig att den översättningen lämnas helt åt sidan av kyrkorna och deras medlemmar och vi säljer inget alls. Nu har vi lärt oss att alla översättningar måste förankras i de stora kyrkorna och deras ledarskap. Inte minst den katolske ärkebiskopens imprimatur, godkännande, är av yttersta vikt för att en översättning skall bli framgångsrik bland de stora befolkningsgrupperna.

Vid sidan av de nationella språken är det den franska bibeln som säljs mest bland de



unga. Och vi lyckats mycket bra de senaste åren, berättar Laundry. Tidigare sålde vi 28 000 biblar per år men förra året nådde vi över 40 000 biblar och i år är vårt mål att sälja 50 000 biblar på franska. Förutom här i Brazzaville och i hamnstaden Pointe-Noire, där vi har ett stort bibelhus, öppnar vi nu nya bibeldepåer över hela landet.

Bibelsällskapet i Kongo-Brazzaville kom rätt sent igång med arbetet mot Hiv/aids genom projektet Barmhärtige samariern, som drivs av UBS, United Bible Societies.

- Men, berättar generalsekreteraren, nu har jag varit i Kamerun och sett det imponerande arbete som Bibelsällskapet där utför i kampen mot aids med stöd från er i Sverige. Därför har jag introducerat de nya idéerna först med Fräls-

ningsarmén här i Kongo och de har beslutat att genomföra introduktionskurser runt om i landet. Under hösten kommer ett femtontal officerare inom Frälsningsarmén att utbildas och under 2011 räknar jag med att inbjuda övriga kyrkor i landet. Frälsningsarmén tar ansvar för de interna kostnaderna att arrangera kurserna och vi håller med undervisningsmaterial, filmer, planscher och broschyrer som vi får genom Konstanse Raen vid Bibelsällskapets kontor för aids-arbetet i Nairobi.

- Men vi skulle behöva ytterligare finansiering utifrån för en samordnande tjänst när arbetet med den Barmhärtige Samariern växer vidare nationellt. Här finns ett verkligt fint tillfälle att tillämpa Lukasevangeliets tionde kapitel i praktiken, avslutar Laundry Enzonga Mangoyo.

Lukasevangeliet kapitel 10

Här berättas berättelsen om den barmhärtige samariern. På en direkt fråga som handlar om vi har något ansvar för varandras väl och ve, eller om var och en ska vara sig själv nog, svarar Jesus att det viktigaste är att försöka hjälpa varandra och visa varandra barmhärtighet.

Ibland är det den människa vi inte alls trodde skulle hjälpa oss, som träder till vår undsättning. Läs själv vidare i Lukasevangeliet, kapitel 10, från vers 25.

NT PÅ DHIMBA KLART

Finnsk kvinna delaktig i banbrytande översättningsarbete

Text: Katrin Laine
Foto: Privat

Ulla Nenonen föddes 1933 och tog examen i teologi vid Helsingfors universitet 1960. På den tiden kunde inte kvinnor i Finland bli präster så hon bestämde sig istället för att börja arbeta utomlands. Hon fick utbildning via FELM, Finska evangeliska lutherska missionen och skickades ut som missionär, lärare och medarbetare på ELCIN, The Evangelical Lutheran Church in Namibia.

De första 20 åren arbetade hon som lärare på olika skolor i Namibia. Fast hon var teolog undervisade hon även i matematik och naturvetenskap. Så småningom började hon arbeta med samordningsfrågor inom FELM, Finska evangeliska lutherska missionen, och satt med i ledningsgruppen för ELCIN.

När hon skulle gå i pension 1993 blev hon ombedd att hjälpa till med att översätta Nya testamentet till dhimba, ett översättningsarbete som en pastor Johannes Tolu redan hade påbörjat. Hon kunde inte dhimba men några andra besläktade bantuspråk som ndonga och lite kwanyama, så hon bestämde sig för att säga ja. 1994 bosatte hon sig i Opuwo i Namibia för att kunna ta sig an sitt nya uppdrag.

ELCIN, Evangelical Lutheran Church in Namibia, hade påbörjat arbetet med att översätta bibelns texter till dhimba redan 1968. Lukasevangeliet översattes av evangelisten Jonas Tjikulya, under överinseende av den finske missionären Toivo Tirronen och trycktes i Kapstaden 1971 med hjälp av pengar från UBS, United Bible Societies. Johannesevangeliet var färdigöversatt 1979 och trycktes 1984.



Efter pensioneringen fick läraren Ulla Nenonen sitt livs uppgift, att översätta Nya testamentet till dhimba, ett språk hon ännu inte kunde. Efter 15 år är nu den nyöversatta texten färdig att tryckas och distribueras.

På grund av politiska oroligheter låg arbetet nere under många år, men när Namibia blev självständigt 1990 ville ELCIN fortsätta arbetet. Pastor Johannes Tolu, som själv tillhör dhimbafolket, visade intresse för att ta sig an uppgiften. På den tiden arbetade han som missionär bland dhimba- och himbafolken, nord-väst om Kunene-regionen i Namibia. Ulla Nenonen, som just hade gått i pension, blev hans assistent.

1995 startade pastor Tolu, Ulla Nenonen och evangelisten Jonas Tjikulya det mödosamma

arbetet med att översätta Nya testamentet till dhimba. ELCIN bekostar huset där man arbetar och där också Ulla Nenonen bor.

Under arbetets gång har hon inte haft någon lön utan endast levt på sin pension. I början hade man ingen dator utan bara en skrivmaskin och lexikon och kommentarlitteratur till Nya testamentets böcker. Någon egentlig budget hade man inte heller. Några av Ulla Nenonens vänner i Finland har under alla år regelbundet bidragit med pengar.

När översättningsarbetet blev ett officiellt projekt 1999, The Dhimba Bible Translation and Literacy Project, fick de ekonomiskt stöd från olika kyrkor, några Bibelsällskap och från UBS, United Bible Society. Nu 15 år senare är Nya testamentet översatt till dhimba och färdigt att tryckas.

Fakta

Ungefär 45 000 människor som bor i nord-västra Namibia och södra Angola talar idag dhimba. De flesta kan ännu inte läsa och skriva sitt modernmål. Ett nyöversatt Nya testamente kommer att ha stor betydelse i arbetet med att lära människor att läsa.

Vid sidan av översättningsarbetet har översättarteamet undervisat i att läsa och skriva och själva producerat läromedel att använda i undervisningen. Dessutom har man gett ut små, lättlästa böcker om allt från vanliga talesätt på dhimba till aidsprevention, samt ett lexikon på dhimba/engelska.

Afrika i våra hjärtan!

Att resa till något land i Afrika är ingen ovanlighet numera. Det finns mängder av resebyråer som har ett stort utbud. Allt från de nordafrikanska Tunisien, Marocko eller Egypten till exotiska Gambia, Kenya och Sydafrika. Oftast är det endast din egen ekonomi som begränsar ditt val.

I Bibeln talas det om resenärer, men från motsatt håll. Från Afrika till Israel. Vi tycker kanske att en flygresan på 10-12 timmar är lång och jobbig. Hur ska vi orka, vad ska vi sysselsätta oss med? En resa under Bibelns tid var inte bara lång utan även fylld av strapatser. Har vi bara en liten tillstymmelse till fantasi kan vi lätt resa tillbaka till Apostlagärningarnas tid.

Middagstid, en öde väg. Sand, stenar och en brännande sol. Ingen ger sig ut nu. Temperaturen stiger lätt upp till närmare 35- 40 grader i skuggan. En ängel sade till Filippus "gå till vägen som leder till Gaza". Trots hettan lydde han genast. (Apg. 8)

Där på denna öde väg möter han den afrikanske mannen. En mäktig man, den etiopiske drottningens hoveunuck. Han hade gjort en lång resa från Etiopien till Jerusalem. Våra charterresor varar i bästa fall två, kanske tre veckor, denna man hade säkert varit på resande fot i flera månader. Nu var han på väg hem, efter att ha varit i Jerusalem och tillbett. Han sitter där i middagshettan och läser ur profeten Jesaja. Tanken svindlar faktiskt, vi kan läsa samma texter ut vår Bibel här i Sverige år 2010. Men han förstår inte vad han läser, han behöver hjälp, någon som förklarar texten. Han bjuder upp Filippus i vagnen och han börjar genast förkunna om Jesus utifrån texten som hovmannen just läst (Jes 53).

Därefter får vi vara med om något fantastiskt. Det första dopet av en människa från den afrikanska kontinenten. Sedan dess har miljoner och åter miljoner människor från Afrika både läst Bibelns texter, fått dem förklarade och låtit döpa sig.

Hoveunucken kunde läsa den hebreiska texten men förstod ändå inte vad han läste. Dagens problem är att Bibeln inte alltid finns översatt på de språk människor talar och läser. Utmaningen för Bibelsällskapet idag är att Bibeln blir översatt till så många afrikanska språk som möjligt, så att människorna kan ta samma beslut som den etiopiska hovmannen. Tro Evangelium om Jesus! Bibelbutiken säljer Biblar på ca 20 olika afrikanska språk. Om du vill köpa gå in på www.bibelbutiken.se

Hälsningar
Aila Luotomäki
Bibelbutiken

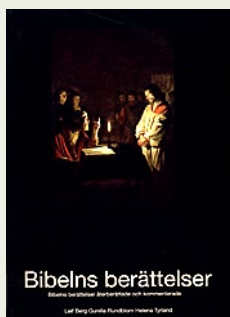
AKTUELLA BÖCKER



En stilla glädje

Andaktsbok och evighetskalender i en och samma bok. Innehåller 365 korta reflektioner och böner av Taizékommunitetens förste ledare broder Roger. Ringbundet med stöd så att den kan stå stadigt på nat-tygsbordet, skrivbordet eller frukostbordet. Texterna har tidigare utgivits i boken "I allt frid i hjärtat". Denna utgåva är en revidering som broder Roger gjorde under sina sista år.

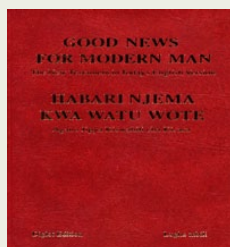
Best nr 1578 Pris 199:-



Bibelns berättelser

I denna bok återges de mest kända Bibelberättelserna. Texterna i Bibeln är ofta dramatiska men intressanta. Vissa handlar om svek och skrämmande våld, medan andra handlar om godhet och kärlek. Kan man tro på berättelserna? Är Bibeln Guds ord? Boken ger läsaren rejäla grundkunskaper om världens mest spridda bok. Boken innehåller en stor mängd vackra illustrationer i färg. Inbunden.

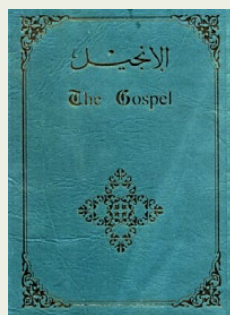
Best nr 1569 Pris 195:-



Nya testamentet Engelska/Swahili

Tvåspråkig, på swahili och engelska (Good news For Modern Man). Häftad. Mjuk plastpärm. Guldsnitt. Svartvita illustrationer. Ordförklaringar. Svartvita kartor. 13x18 cm.

Best nr 336 Pris 165:-



Nya testamentet Arabisk/Engelsk

Tvåspråkigt Nya testamente. Tvåspalt, en spalt arabiska, en spalt engelska. Mjuka plastpärm. Engelsk ordlista. Format 12x16 cm.

Best nr 1312 Pris 69:-

Årets julkort 2010

Årets julkort från Bibelsällskapet är en detalj från en väggmålning i St Augustine's Church, Kilburn, London. Den förställer den heliga familjen. Text från Julevangeliet i Lukas 2.

Best nr 864

Pris: 1-24 9:-, 25-49 8:-, 50-99 7:-, 100- 6:-.

Kuvert Best nr 866. Pris 1:-/st. Beställes separat.



AFRIKANER I BIBELN

Egyptier, libyer, nubier, etiopier och drottningen av Saba

Text och foto: Mikael Wanninge

Begreppet Afrika och afrikan finns inte i Bibeln. Afrika var från början en beteckning som enbart avsåg den romerska provins som bildades kring staden Kartago efter de tre puniska krigen (146 f Kr), ungefär motsvarande dagens Tunisien. Antikens människor hade av naturliga skäl inte någon förnimmelse av att Nordafrika som helhet var del av en kontinent. För dem var det snarast fråga om vidsträckta och i hög grad utforskade landområden som avgränsade Medelhavet i söder och som låg på andra sidan Röda havet från arabiska halvön sett.

Från dessa kustnära landområden kände Bibelns människor till en rad sinsemellan olika folk. Mest kända var givetvis egyptierna, som under långa tider var en stormakt som hade ett betydande inflytande över Israel.

Men där fanns också mer perifera folk, såsom libyer, nubier och etiopier – och det är om de två senare som denna artikel ska handla.

I Bibeln finns det texter som visar hur man tänkte när det gällde indelningen av världens folkslag. Föreställningen om relationer mellan folkslagen har naturligtvis inslag av antik mytologi. "När Noa hade levt i 500 år blev han far till Sem, Ham och Jafet" (1 Mos 5:32). Enkelt uttryckt representerade Jafet Europa och Mindre Asien, Sem större delen av Mellanöstern och Ham Nordafrika och Arabien. "Hams söner var Kush, Misrajim, Put och Kanaan" (1 Mos 10:6). Dessa motsvarar i nämnd ordning Nubien, Egypten, Libyen och Kanaan, som stod under egyptisk överhöghet under 1000-talet f.Kr.

Nubier

"Kan nubierna ändra sin hudfärg eller leoparden sina fläckar?" frågar profeten Jeremia retoriskt (Jer 13:23). Med sin formulering ger profeten en antydning om nubiernas svarta hudfärg. Ett citat från profeten Jesaja framhåller nubiernas resliga och svartglänsande utseende: "När den tiden kommer skall tribut till Herren Sebaot lämnas av det resliga, svartglänsande folket, som är fruktat vida omkring, det starka och segerrika folket, vars land är genomskuret av floder, den skall lämnas på platsen för Herren Sebaots namn, Sions berg" (Jes 18:7). Profeten Amos varnar i ett helt annat sammanhang israeliterna för att tro sig vara förmer än andra: "Skulle ni vara förmer än

nubierna för mig, ni israeliter? säger Herren" (Am 9:7).

Nubien är en gammal romersk beteckning för ett område motsvarande ungefär vår tids norra Sudan. Den traditionella gammaltestamentliga termen för detta område är Kush. Under 700-talet f.Kr hade kushitiska härskare makten i Egypten och en av dem är nämnd vid namn i Bibeln (2 Kung 19:9). Denne besegrades i början av 600-talet av assyrierna (jämför Jes 20). Kush betraktades likväl långt senare under persisk tid som ett avlägset område värt att nämna: "Det som här berättas tilldrog sig på Xerxes tid, den Xerxes som härskade över 127 provinser från Indien ända till Kush" (Est 1:1).





Konstverk med drottningen av Saba som besöker kung Salomo i Jerusalem. Med list lyckades han få drottningen i säng. Hon blev gravid och födde en son som kunde betecknas som lejonet av Juda, vilket var början på en långlivad dynasti i Etiopien.

Etiopier

På ett ställe i Bibeln omtalas en etiopier: "Då kom där en etiopier som var mäktig hoveunuck hos kandake, den etiopiska drottningen, och hade ansvaret för hela hennes skattkammare. Han hade farit till Jerusalem för att tillbe Gud och var nu på väg hem och satt i sin vagn och läste profeten Jesaja" (Apg 8:27–28). Filippus lade ut texten för honom och förkunnade budskapet om Jesus, varpå etiopiern lät döpa sig. Namnet Etiopien förekommer sex gånger i de gammaltestamentliga apokryferna (t. ex. Judit 1:10) – annars inte. Det grekiska ordet Etiopien motsvaras av det hebreiska Kush, dvs. norra Sudan (*inte* Etiopien). Traditionen att återge Kush med Etiopien följer Septuaginta, den grekiska översättningen av Gamla testamentet, men är egentligen missvisande. Etiopien ligger snarast sydöst om Kush.

En etiopisk legend

Till den etiopisk-ortodoxa kyrkans traditioner hör övertygelsen att drottningen av Saba kom från Etiopien. Det berättas att den etiopiska drottningen besökte kung Salomo i Jerusalem. Med list lyckades Salomo få drottningen av Saba i säng. Senare visade det sig att hon var gravid och hon födde en son som kunde betecknas som lejonet av Juda, vilket var början på en långlivad dynasti i Etiopien, med Haile Sellassie som den siste kejsaren.

Drottningen av Saba

Av den bibliska berättelsen om drottningens av Saba besök hos kung Salomo framgår det tydligt att Salomo hade handelsförbindelser med avlägsna platser. Kungen hade långfärdsfartyg som seglade till fjärran länder

"och en gång vart tredje år kom de hem, lastade med guld, silver och elfenben samt apor och påfåglar" (1 Kung 10:22). Kanske reste man ända bort till Indien eller rent av söderut längs Afrikas östkust. Bibelns Saba låg av allt att döma längst i söder på den arabiska halvön och motsvarar ungefär vår tids Jemen. Sabeerna förefaller ha haft handelsförbindelser ända till Indien i öster.

Saba och Seba

I Bibeln omtalas också ett land som kallas Seba. I ett sammanhang nämns detta tillsammans med Saba: "Kungar från Tarshish och fjärran kuster skall komma med gåvor, kungar från Saba och Seba skall bära fram sin tribut" (Ps 72:10). I antika bibelöversättningar sker en viss sammanblandning mellan Saba och Seba. Kanhända var Seba en koloni i Afrika grundad av sabeerna från Saba. Ett argument för detta skulle kunna vara den omständigheten att Seba annars i Bibeln förknippas med det afrikanska Kush (Nubien, ev. Etiopien). "Kushs söner var Seba..." (1 Mos 10:7). "Så säger Herren: Det rika Egypten, det välmående Kush och Sebas resliga folk skall tillfalla dig och bli ditt. De skall gå bakom dig, komma i bojor. De faller ner inför dig och ber med orden: Bara hos dig finns Gud, ingen annan finns, ingen annan är Gud" (Jes 45:14).

Ett återkommande gammaltestamentligt tema är att folken i framtiden ska strömma till Jerusalem och tillbe. Kush, Seba och Saba figurerar alltså i fler sådana texter (jämför Ps 72:10; Jes 18:7 och 45:14 ovan). "Kameler i mängd skall fylla ditt land, dromedarer från Midjan och Efa. Från Saba kommer de alla med last av guld och rökelse, och de förkun-

nar Herrens ära" (Jes 60:6). Det är tänkvärt att sådana texter så småningom förknippas med Messias ankomst. I liturgiska sammanhang läses t.ex. Jes 60 i samband med *Epifania* (Trettondedag jul) och sammankopplas med berättelsen om de österländska stjärntydarna (Matt 2). Berättelsen om drottningen av Saba och kung Salomo klingar också med i bakgrunden (1 Kung 10).

Höga visan – en kärlekshistoria

Gammal tradition förknippar Höga visan med Salomo. Trots att detta är historiskt tvivelaktigt innehåller texten några detaljer som är intressanta för temat i föreliggande artikel. I Höga visan säger nämligen kvinnan följande: "Jag är svart och skön, ni Jerusalems döttrar, svart som Kedars tält, som Shalmas (eller Salomos) hyddor" (Höga v 1:5). Att kvinnan är svart kan naturligtvis bero på solbränna (Höga v 1:6), men handel med elfenben och ebenholts kanske tyder på något annat. "Sin bärstol lät kung Salomo bygga av trä från Libanon, med stolpar av silver, ryggstöd av guld, säte av purpurtyg och insidan klädd med ebenholts" (Höga v 3:9–10). Och till sin kvinna säger mannen: Din hals är ett elfenbenstorn... (Höga v 7:4).

När Jesus gäspade

Text: Krister Andersson

Foto: Olof Brandt

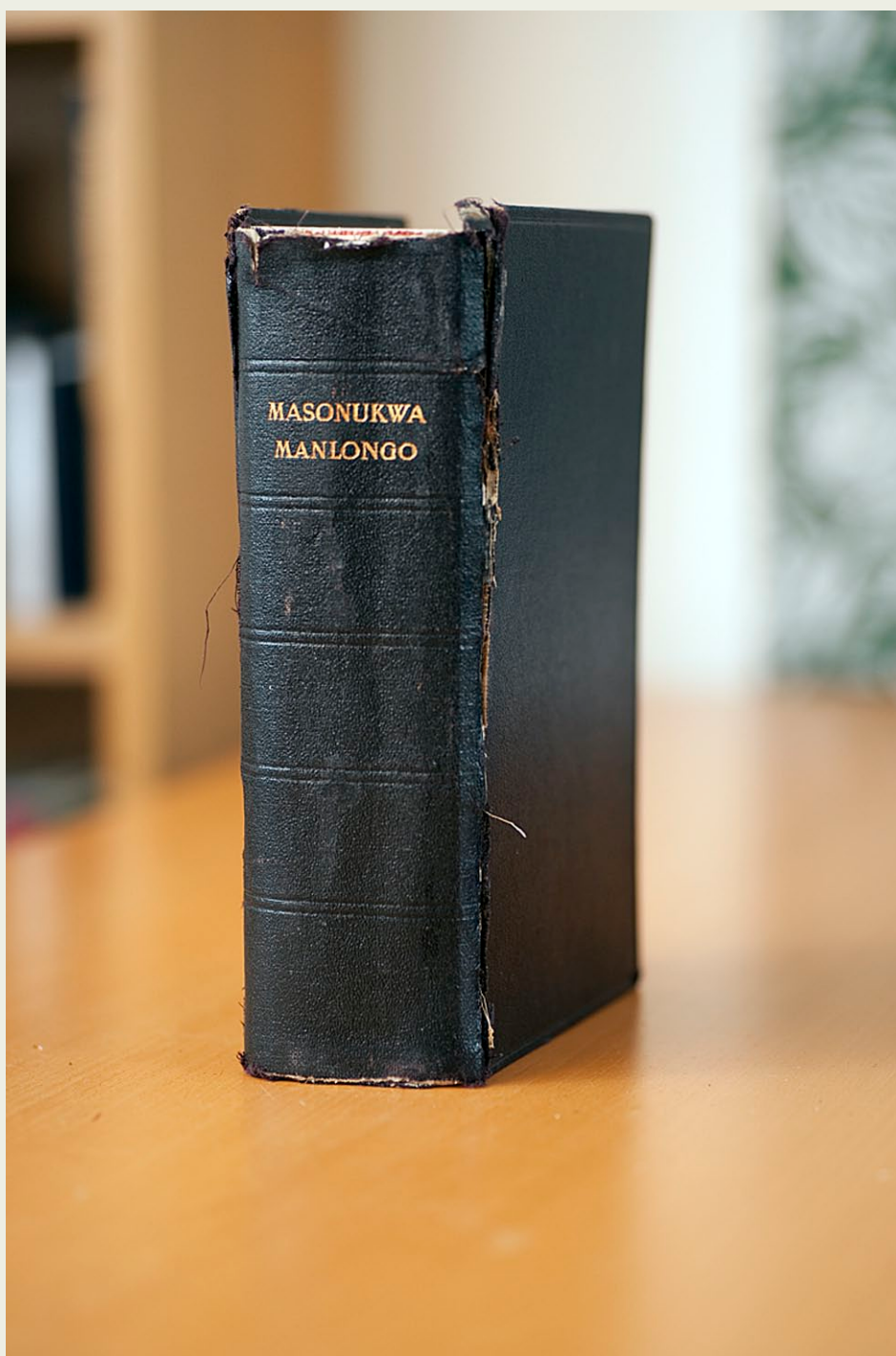
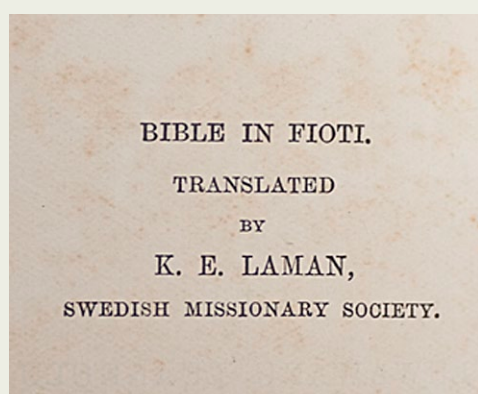
Att översätta Bibeln är svårt. Det har många missionärer och professionella översättare lagt märke till genom åren. En av de allra första att översätta delar av Bibeln till bantuspråket kikongo, eller fioti som man sa på 1800-talet, var värmälänningen Nils Westlind.

Han kom som Svenska Missionsförbundets missionär till området kring nedre delen av Kongo-floden i dåvarande Belgiska Kongo i början av 1880-talet och avled i malariefieber på Las Palmas, Kanarieöarna, på väg hem till Sverige 1895. Då hade han just blivit klar med översättningen av Nya testamentet.

När Nils Westlind började arbetet fanns inget skriftspråk. Därför satt han ofta med människorna i byarna för att i samtal få fatt på de ord han saknade för översättningen. Det berättas att det blev särskilt besvärligt när han nått fram till Markusevangeliets sjunde kapitel och vers 34. I den dåvarande svenska översättningen fanns begreppet sucka: Jesus såg upp mot himlen suckade och sa: (andades djupt, B2000).

Nils Westlind hade stora besvär med att få fram de rätta orden hur mycket han än suckade där han satt under ett mangoträd i byn Kimbungu. Men han fick ett ord och skrev ned det, lämnade manus till handtryckeriet i Matadi och väntade på den första upplagan.

Det visade sig dock att det i vers 34 stod att läsa: "Jesus såg upp mot himmelen, gäspade och sa". På något sätt hade han lyckats sucka så att det uppfattades som en gäspning! Det blev dock snart en korrigering och nu står det rätta uttrycket i kikongo-bibeln: "Yesu watala ku zulu, wavumuka, wavova kwa yandi". Mark.7:34.



Bibelsommar i Sverige



Text: Katrin Laine

Foto: Olof Brandt

Två månader i tält för att låta ungdomar och vuxna få lära känna Bibeln. Bibelsällskapet har under sommaren låtit två ungdomar få vara ansiktet utåt på en rad konferenser och festivaler

Under två månader i sommar har ett ungdomsteam bestående av Joel Lindén och Nathalie Nykvist från Bibelsällskapet besökt kristna konferenser och festivaler och informerat om Bibelsällskapets verksamhet. Bland annat har man besökt pingstvännernas sommarkonferens Nyhem utanför Mullsjö och Frizon utanför Örebro, som är en kristen musikfestival.

Vid Bibelsällskapets monter har man kunnat ta del av information om Bibelsällskapet, köpa The Book och Testament, det dataspel där man spelar sig genom hela Gamla testamentets berättelser. Det har funnits möjlighet att anmäla sig till Bibelsällskapets bibelläsartävling Gå till källan, där man kan vinna en iPod.

För den som hade behov av att mitt i festivalvirket koppla av en stund, fanns det en massagestol där man kunde sätta sig och få tiominuters massage. Samtidigt fick man ett par hörlurar där man kunde lyssna till en uppläsning av Markusevangeliet.

Vårt sommarteam berättar om många positiva möten med människor i alla åldrar. Själva har de verkligen fått se sommarsverige, då de tillbringat nästan två månader i tält.





Tävling med bibeltavlor

I nummer 1/2010 av vår tidning presenterades en tavla av konstnären Eila Kekarainen, Ockelbo, om Jesus och brödet som blir över. Samtidigt utmanade vi läsekretsen att lämna in tävlingsbidrag i form av tavlor som eventuellt skulle kunna auktioneras ut på auktion på Bibelsällskapets hemsida vid årets slut. Nu har en andra tavla lämnats in, målad av pastorn och konstnären Reijo Luotomäki.

Han motiverar sin målning så här: "I Jesu bergspredikan eller den s.k. slättpredikan kan vi bl.a. läsa hur han lär oss bönen Fader vår. Denna bön beds i kristna sammanhang över hela världen oavsett församlingstillhörighet, hudfärg eller nationalitet. Jesus säger: "Se på ängens liljor, hur de växer. De arbetar inte och spinner inte. Men jag säger er att inte ens Salomo i all sin prakt var klädd som en av dem". På tavlan finns lärjungarna och folket

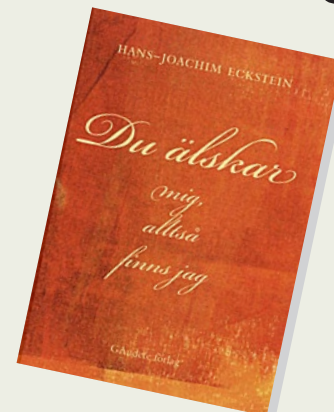
Välkommen att vara med i Bibelsällskapets tävling. Lämna in en tavla som vi kan auktionera ut. De pengar vi får in går till arbetet med att göra Bibeln ännu mer känd och använd.

som lyssnar. Tomas tvivlaren är knäböjd, Judas Iskariot som är lite tveksam och kvinnorna som följde Jesus. Även pojken med korgen, som senare blev till stor välsignelse med sina två fiskar och fem bröd, är med. Att måla en tavla av denna händelse var både välsignat och inspirerande. Eftersom tanken är att de tavlor som kommer in till Bibelsällskapet skall säljas till högstbjudande, och att pengarna ska gå till Bibelsällskapets bibelarbete, så vill jag skänka denna tavla till det. Jag hoppas att detta ger fler människor möjlighet att upptäcka Bibeln och läsa om Jesu liv, och därmed blir det till en stor välsignelse."

Tävlingen fortsätter resten av Bibelåret! Du är välkommen med ditt bidrag!

Kortrecension

Du älskar mig...



Nu och då händer det att jag får en bok i min hand som visar sig vara något utöver det vanliga. Oftast vet jag absolut ingenting om varken författaren eller bokens innehåll. Så var det med denna lilla bok. Den är vacker, lysande orange, inbunden och liten i formatet. Men det är innehållet som är guld. Författaren Hans-Joachim Eckstein är professor i Nya testamentet vid den Evangelisk-teologiska fakulteten vid universitetet i Tübingen, konstaterar jag innan läsningen börjar. Att veta detta kan ju vara både avskräckande eller uppmuntrande beroende på vad man förväntar sig.

Snabbt inser jag att detta är läsning fylld av humor och klurigheter, balsam och läke-dom, allt omfamat av Kristi kärlek till oss och författarens kärlek till Kristus. I boken varvas korta texter och dikter, allt bör läsas flera gånger för att riktigt sjunka in. Gång på gång återkommer jag till olika textavsnitt. Följande dikt som heter "Bibelöversättning" får mig att verkligen fundera.

"Vi kristna är den enda Bibel som ännu idag blir läst av de breda folklagen – men jag är rädd att vi är den sämsta översättningen."

Detta är en bok som ger glädje men också väcker tankar. Den är som en blomsteräng där du plockar blommor. Ibland plockar vi famnen full, en annan gång bara någon enstaka blomma. Texterna inspirerar mig att skriva ned det jag själv har inom mig. Boken är till stor hjälp vid andakts- och bönestunder. Fundera över denna dikt som heter "Bed och..."

"Medan vi ber, borde vi utöver det inte tänka eller göra något annat – men, under allt annat vi tänker, talar eller gör kan vi på samma gång be."

Aila Luotomäki, Bibelbutiken

Hans-Joachim Eckstein: Du älskar mig, alltså finns jag
Best nr.1573 Pris 129.-

BARMHÄRTIGHET

Bibelsällskapet deltar i kampen mot HIV/Aids

Text och foto: **Torbjörn Stolpe**

Bibelsällskapets främsta uppgift är förstås att göra Bibeln känd och använd. Men som en fördjupning av detta mål har svenska Bibelsällskapet, sedan 2005, tillsammans med många andra Bibelsällskap kunnat göra betydande insatser i arbetet mot HIV/Aids. Utgångspunkten var att HIV/Aids spreds mycket snabbt i många av de systerländer Bibelsällskapet samarbetar med. Problemen nådde också kyrkorna, där man ofta förnekade att HIV/Aids existerade.

Det visade sig dock att många unga kvinnor som tillhörde olika kyrkor också drabbats av våldtäkt och sedan utvecklat HIV/Aids.

Dessa unga kvinnor fick sedan två problem. Dels kastades de ut från sina familjer, dels blev de inte accepterade i sina församlingar/kyrkor.

En helt hopplös situation för kvinnorna.

Kunskapen om detta nådde de nationella bibelsällskapen, och den vägen också den gemensamma organisationen, United Bible Societies (UBS).

En norsk kvinna, Konstanse Raen, ledde arbetet för att ta fram ett material och börja kampen mot HIV/Aids. Temat för arbetet är "Var finns den barmhärtige samariern idag?". Alltså, var finns de personer som är beredda att ställa upp och hjälpa dem som drabbats.

Målet med Good Samaritan är att dels hjälpa människor att undvika att bli smittade, dels att ge dem som drabbats en ny självkänsla och kraft.

Metodiken går ut på att grupper av människor i kyrkor och församlingar möts till seminarier under några dagar. Där går man tillsammans genom den litteratur som tagits



Esther Keyombo.

fram för ändamålet. Man diskuterar könsroller, hänsyn, manlighet, kvinnlighet, ansvar och andra liknande frågor. Samtalen blir ofta mycket öppna och ärliga och ger en god grund för deltagarna att sedan gå vidare med egna seminarier.

Projekten stöds av SIDA genom Svenska Missionsrådet och Bibelsällskapet och samarbetsparterna är Bibelsällskapen i respektive land i Afrika. Svenska Bibelsällskapet stödjer just nu projekt i Uganda, Togo och Kamerun.

En kvinna som fått en helt ny livsinriktning tack vare Good Samaritan är Esther Kayombo, idag 33 år. Hon har en tuff men ganska typisk afrikansk kvinnohistoria. Hon blev bortgift som 14-åring. Mannen visade sig ha HIV. Esther drabbades själv och började en lång serie resor till olika kliniker medan kroppen sakta bröts ned. Mannen gav sig iväg.

Till slut var hon totalt nedgången och hade börjat slarva med medicineringen. Allt var slut. Då började hennes syster, som själv drabbats genom en smittad make, att upp-

muntra henne. Systemen började tala om tro och hopp och visade en skrift om något som kallades The Good Samaritan.

- Plötsligt vände allting! Jag fick ett sammanhang, fick möta andra i liknande situation som börjat ta hand om sig själva och varandra. Jag skötte min medicinering och mitt liv och hade fått ett hopp.

Och Esther, som trots allt är en viljestark person och drivande person, hittade snart uppgifter.

- Jag insåg att HIV/Aids också var ett problem inom kyrkorna, så jag började arbeta där med att bygga upp grupper där deltagarna kunde undervisa varandra om hur man undviker att bli smittad och hur man ska hantera dem som drabbats. De är också fullvärdiga människor. Jesus älskar även dem. Idag har Ester Kayombo ett nästan helt normalt liv. Hon kämpar för att hjälpa, och ge hopp åt de kvinnor som drabbats.

- Sanningen är att Good Samaritan är en livsavgörande sak, som på Bibelns grund förändrar människor. Nu använder jag Good Samaritan-broschyren i arbetet i kyrkorna och kan bli en ambassadör för hopp.

- Jag ser mig som de röstlösas röst i samhället, säger hon.

Lukasevangeliet kapitel 10, vers 25-37

Berättelsen om den barmhärtige samariern ligger till grund för det arbete som Bibelsällskapen gör för att hjälpa HIV/Aids-smittade att få ett drägligt liv. I den tar man fasta på människolivets värdighet, även under sjukdom och nöd.

Trohet, list och styrka

Två berättelser, två livsöden, två kvinnor

Text: Torbjörn Stolpe
Foto: istockphoto.com

Ester, den vackra judinnan som både får en kung på fall, blir drottning och räddar sitt folk.

Boken om Ester är en märklig berättelse om tiden före Jesus. Den är skriven på 400 – 300-talet f.Kr och handlar om åren kring 475 f.Kr. Dramat utspelar sig i Persien under kung Xerxes, eller Ahasveros. Han är en mycket mäktig härskare över ”127 provinser från Indien till Kush”. Han inbjuder sina furstar och ämbetsmän till ett halvårs genomgång av sina rikedomar och avslutar med ett överdådligt gästbud som pågår under sju dagar. Påverkad av vinet befäller han fram sin vackra hustru att visa upp sig

för gästerna. Hon vägrar och tvingas först att inte visa sig mer för att senare dödas. Man är rädd att de andra kvinnorna ska ta efter och säga emot sina män.

I det läget hittar man den vackra, visa och modiga kvinnan Ester, som först blir drottning och senare räddar sitt folk Judarna från att förgöras. Purimfesten är ett minne av denna räddning.

I tio kapitel i Gamla Testamentet kan du följa berättelsen om Ester.

”Sedan går jag till kungen, trots att det är mot lagen. är jag förlorad, så är jag förlorad.”
Ester 4:16

Rut, som bildar kärnan i berättelsen om en familjs historia – allt med kvinnorna i centrum

Berättelsen handlar om en familj i Betlehem som, på grund av hungersnöd, tvingas flytta till Moab på andra sida Döda Havet. Där finns moabitiskan Rut, som blir svärdotter i familjen. Både mannen och sönerna dör i Moab, och hustrun Noomi flyttar tillbaka till sitt hemland. Svärdöttrarna uppmanas att stanna kvar i Moab, men Rut följer med sin svärmor och försörjer henne. En enorm uppgift av en kvinna som med andra ord väljer ett liv i fattigdom framför ett möjligt nytt äktenskap och ekonomisk trygghet. Hon plockar ax på en släktings åker för att få mat för dagen. En dag får Boas syn på Rut och de gifter sig. Deras son blir senare farfar och stamfader till kung David. Texten är betydligt äldre än den om Ester, och beräknas ha nedtecknats kring 1000 f.Kr.

På bara fyra kapitel i Gamla Testamentet får du berättelsen om Rut.

”Dit du går, går också jag, och där du stannar, stannar jag. Ditt folk är mitt folk, och din Gud är min Gud.”
Rut 1:16



Vill du läsa vidare?

Hela texterna finns på bibeln.se eller i Gamla testamentet i den egen bibel. På bibelsallskapet.se finner du också flera goda idéer och tips om hur du kan läsa av Bibeln.